

Juan Antonio Módenes Cabrerizo
Julián López Colás
(Centre d'Estudis Demogràfics)

Els joves catalans en el 2011: els canvis que vénen

aportacions **8**

Juan Antonio Módenes Cabrerizo
Julián López Colás
(Centre d'Estudis Demogràfics)

Els joves catalans en el 2011: els canvis que vénen

Projecció del nombre, l'activitat, l'educació
i la distribució territorial

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència
Secretaria General de Joventut

Módenes Cabrerizo, Juan Antonio

Els joves catalans en el 2011 : els canvis que vénen : projecció del nombre, l'activitat, l'educació i la distribució territorial. - (Aportacions ; 8)

Referències bibliogràfiques

ISBN 84-393-5147-X

I. López Colás, Julián II. Catalunya Secretaria General de Joventut III. Títol

IV. Col·lecció: Aportacions ; 8 I. Joves - Catalunya - Previsió

316.6-053.7 (467.1)

Aquesta publicació és un resum breu de l'estudi realitzat pel Centre d'Estudis Demogràfics per encàrrec de la Secretaria General de Joventut.

L'estudi complet, editat per la Secretaria General de Joventut, es pot sol·licitar o consultar en el Centre de Documentació Juvenil d'aquesta Secretaria.

© Juan Antonio Módenes Cabrerizo
Julián López Colás

© Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència
Secretaria General de Joventut

1a edició: juny 2000

Tiratge: 3.500

Impressió: Papers 99, SCCL

D. L.:

ISBN: 84-393-5147-X

INTRODUCCIÓ

El present document mostra els resultats principals i les conclusions del treball "Els joves catalans en el 2011: els canvis que vénen", que el Centre d'Estudis Demogràfics ha dut a terme per encàrrec de la Secretaria General de Joventut de la Generalitat. L'estudi consta de dues parts: en la primera, s'analitzen l'evolució del nombre, l'educació i l'activitat del jovent català en els primers anys de la dècada dels noranta; en la segona, s'han projectat, a partir dels resultats obtinguts, els efectius, l'educació i l'activitat dels joves d'entre 15 i 29 anys en l'horitzó 2011.

Les dades estadístiques utilitzades han estat subministrades amablement per l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) i són una explotació dels resultats del Cens de població de 1991 i de l'Estadística de població de 1996. Així mateix, la projecció de les característiques dels joves catalans ha fet servir el tractament territorial de les "Projeccions de població de Catalunya, 2010-2030" elaborades per l'Idescat. L'horitzó temporal amb què s'ha treballat (1 gener 2011) coincideix tècnicament amb el primer horitzó de les projeccions de l'Idescat (31 desembre 2010).

ELS CANVIS RECENTS DEL JOVENT CATALÀ ENTRE 1991 I 1996

Nombre i distribució dels joves catalans

Molts joves, però en disminució. L'inici dels efectes de la baixada de la natalitat

Durant els primers anys noranta s'inicia el descens del nombre de joves catalans de 15 a 29 anys d'edat, tendència que continua en l'actualitat i que es mantindrà a mig termini. Des del 1991 han entrat a formar part del col·lectiu jove les primeres "generacions buides" nascudes en els anys de baixa natalitat posteriors a 1975. El 1991 hi havia a Catalunya 1.469.000 joves, mentre que el 1996 la xifra era de 1.454.500, la qual cosa representa 14.500 joves menys.

Taula 1. Nombre de joves per grup d'edat i any. Catalunya, 1991 i 1996

Any	15-19	20-24	25-29	Total joves
1991	512.091	487.215	469.141	1.468.447
1996	460.470	510.402	483.617	1.454.489
% variació	-10,1	4,8	3,1	-1,0

Font. Elaboració CED a partir de dades de Idescat, Cens 1991 i Padró d'habitants 1996.

La disminució del nombre de joves ha afectat la distribució interna per edats. Tradicionalment, els tres grups quinquennals (15-19, 20-24 i 25-29) estaven representats d'una manera equilibrada, i, a més, fins al 1991, el grup més nombrós era normalment el de 15-19 anys, la qual cosa reflectia la inexistència de greus daltabaixos en els efectius generacionals. El 1996, però, el grup més nombrós era el de 20-24 anys, ja que les generacions que arribaven a l'edat de 15-19 anys ja havien nascut en anys de baixa natalitat. En resum, la disminució del total de joves s'explica pel descens dels joves de 15-19 anys: un descens del 10% respecte al 1991.

Tanmateix, l'any 1991 representa una fita històrica: és l'any en què el nombre de joves ha assolit el punt més alt de tota la història demogràfica recent de Catalunya. De fet, malgrat la petita disminució esmentada, el període 1991-1996 quedarà registrat com aquell en què el pes dels joves en el conjunt de la població ha estat més important, tant en xifres absolutes com relatives: gairebé una quarta part de tota la població era jove.

L'abundor de joves en els inicis dels noranta és producte de l'extraordinària fecunditat catalana dels seixanta i primers setanta. Catalunya ha estat, els darrers anys, un país molt jove, cosa que confirma qualsevol comparació que es faci amb el context europeu. Tan sols el conjunt d'Espanya, Irlanda i Portugal presenta estructures demogràfiques més joves, tant si es compara el pes dels joves amb el del total de població com si es fa amb el total de la població demogràficament adulta (15-64 anys d'edat).

Cap a un reequilibri territorial dels joves

A Catalunya les àrees més poblades són també les més joves. El nombre de joves té una forta càrrega inercial i reflecteix la història demogràfica del territori català: els llocs preferents de destinació de les darreres onades immigratòries eren també els de més natalitat —com a efecte d'una rejuvenida estructura per edats— a finals dels seixanta i primers setanta. Aquells naixements constitueixen ara el gruix dels joves catalans.

Per aquesta raó, el percentatge de joves està en relació directa amb la grandària del municipi de residència: com més petit és el municipi, menor és la proporció de població jove. L'excepció són els grans municipis, que han patit un procés de pèrdua de població jove a causa dels moviments residencials lligats a l'habitatge.

Tanmateix, els processos de redistribució interna dels joves, per raons d'habitatge —redistribució a curta distància— o de recerca de noves oportunitats

laborals —a més llarga distància—, durant el període 1991-1996 induïen signes esperançadors per als territoris que tenien un baix nombre relatiu de joves. Ho demostra la incipient evolució d'algunes de les comarques pirinenques, especialment els seus nuclis més poblats (Vielha, Sort, Tremp, comarca de la Cerdanya), i l'evolució més sòlida de la població jove en els municipis petits i mitjans, sobretot els pròxims als grans centres urbans com ara Barcelona, però també Tarragona i Girona. De manera que, durant els primers anys noranta, una munió de municipis de mida petita i mitjana han experimentat un rejuveniment de la seva població malgrat l'evolució del total de Catalunya. Tot i així, les comarques de l'interior formen encara una zona de regressió pel que fa al nombre de joves.

Els estudis assolits pels joves catalans

Les dades de 1996 no permeten l'anàlisi dels estudis en curs. Per aquesta raó, només s'ha comparat la titulació assolida. L'estudi de l'activitat permet identificar els joves de cada edat que són presents en el sistema educatiu, cosa que pot servir com a aproximació al tipus d'estudis en curs.

Els fruits de la universalització de l'ensenyament bàsic

Només el 0,3% dels joves de 15-29 anys no sabia llegir ni escriure el 1991. El 1996 el percentatge s'havia reduït al 0,1%. És a dir, només era analfabet un nombre petit de joves en situacions extremes de marginalitat social i, possiblement, de desestructuració familiar.

Els analfabets joves no presenten concentracions espacials rellevants. Un terç aproximadament resideix a la comarca del Barcelonès, però això reflecteix exclusivament el pes demogràfic de la comarca sobre el conjunt de Catalunya. D'altra banda, cap comarca de Catalunya no ha vist augmentar el nombre de joves analfabets.

El camí cap a la universalització dels estudis secundaris

No tots els joves catalans assoleixen un títol d'estudis secundaris, encara que durant els anys noranta ha continuat el procés d'extensió d'aquest nivell coincidint amb la seva obligatorietat. El 52% dels joves tenia un títol secundari el 1996, enfront del 42% el 1991.

El 1996, el 60% dels joves de 25 a 29 anys tenia una titulació secundària, per sobre del conjunt d'Espanya i de països com ara Itàlia i el Regne Unit, però per sota dels nivells alemany i francès. La millora radical del nivell educatiu dels joves respecte a generacions passades és també evident: mentre que a Catalunya

la diferència a favor del grup de 25-29 anys, sobre el conjunt de població adulta representada pel tram de 25-59 anys, era de més de 25 punts, a molts països europeus voltava els 10 punts percentuals¹.

S'observen, no obstant, diferències significatives pel que fa a l'assoliment del nivell d'estudis secundaris segons el sexe i el lloc de residència dels joves catalans. Tant el 1991 com el 1996 les noies assoleixen aquest nivell formatiu amb més freqüència que no pas els nois. La diferència a favor de les noies és considerable i la distància s'ha anat ampliant els darrers anys. La generalització dels ensenyaments mitjans ha arribat abans a les noies, fins al punt que el 1996 les noies de 15-24 anys superaven en un 18% els nois de la mateixa edat que acabaven aquest nivell formatiu.

La consecució del títol de secundària no s'atura en la frontera dels 20 anys. Els joves que no van seguir els estudis reglats en l'itinerari d'edat majoritari poden "recuperar el temps perdut" més endavant, cosa que es constata comparant les proporcions de joves de 20-24 anys del 1991 amb les de 25-29 anys del 1996, nascuts aproximadament entre el 1966 i el 1970. Sistemàticament, la proporció de 25-29 anys és superior a l'observada cinc anys enrera, amb un cert comportament més favorable per part dels nois. En el conjunt de Catalunya, el 1996, l'11,2% dels joves de 25-29 anys que no tenia títol de secundària el 1991 l'havia aconseguit en el període estudiat.

Un increment generalitzat de la titulació secundària a tot el territori

Si es pren, com a òptica territorial d'anàlisi, la mida de la població del municipi de residència del jove, l'única divergència significativa es troba al municipi de Barcelona. El 78,1% dels joves de 20-24 anys de la ciutat comtal havia assolit un títol de secundària el 1996, xifra que en la resta de municipis se situava entre el 56% i el 59%. A la capital catalana, l'accés massiu a l'ensenyament secundari s'havia produït abans. Ara bé, seria erroni entendre aquesta oposició com a testimoni de la fractura social tradicional entre camp i ciutat. Ben al contrari, els joves que viuen als municipis de mida petita, els joves rurals, aconsegueixen un títol mitjà amb més freqüència que no pas els joves dels municipis que són caps de comarca o de la rodalia, és a dir, els de més de 5.000 habitants. L'accessibilitat espacial als centres d'ensenyament mitjà no és el criteri fonamental a l'hora d'explicar les diferències territorials.

Les diferències són més importants pel que fa a la posició socioeconòmica mitjana dels municipis. Municipis eminentment residencials tenen proporcions de titulació secundària dels joves de 20-24 anys molt per sobre d'altres municipis de caire més industrial —Matadepera, Alella o Sant Cugat del Vallès es troben

per sobre del 80%; Blanes, Mataró, Pineda i Constantí, entre d'altres, per sota del 50%; amb dades del 1996.

Pel que fa a les comarques, hi ha hagut una subtil modificació de l'estructura territorial de la difusió de la titulació secundària. Encara el 1991 les comarques que tenien les proporcions relativament més baixes —concentrades al sud de Catalunya— presentaven un cert retard socioeconòmic respecte a les més urbanitzades. Però el 1996 la situació era diferent: de les cinc comarques amb proporcions de titulació secundària més baixes, quatre (Baix Empordà, Alt Empordà, la Selva, Baix Penedès) tenien com a activitat principal el turisme, un nivell socioeconòmic elevat i una oferta laboral relativament àmplia.

Més titulats universitaris: una estratègia de millora de les condicions d'accés al mercat laboral?

Durant els primers anys noranta, el percentatge de joves que arriba a obtenir un títol universitari ha pujat considerablement. El 1996 una cinquena part (20,1%) dels joves de 25-29 anys l'havia assolit, mentre que el 1991 només ho havia fet el 14,6%. L'increment, ben segur, continua a hores d'ara, com ho demostra la comparació generacional dels grups de 20-24 anys i 25-29 anys. Efectivament, dels joves del grup generacional 1966-1970 (20-24 anys, el 1991, i 25-29 anys, el 1996) el 6,2% havia assolit un títol universitari el 1991 i el 20,1%, el 1996. Els del grup generacional 1971-1975 ja tenien una proporció de graduats universitaris del 10% el 1996, amb 20-24 anys. Es pot afirmar amb una total seguretat que superaran la xifra del 20% quan arribin a l'edat de 25-29 anys, el 2001.

La diferència entre sexes a favor de les noies és encara més intensa que en el cas dels estudis secundaris. L'increment en l'obtenció d'un títol universitari ha estat més espectacular entre les noies, la qual cosa ha donat lloc a un eixamplament de les distàncies respecte al sexe masculí. El 1996 gairebé una quarta part (24%) de les noies de 25-29 anys havia superat amb èxit la universitat, enfront del 16,2% dels nois. Tots dos sexes, al capdavant, havien adoptat el pas per la universitat com una estratègia vàlida de millora de les condicions personals abans d'enfrontar-se amb el mercat laboral.

L'accés diferenciat per sexes a la titulació universitària té una forta projecció territorial

Els joves residents al municipi de Barcelona tenen força més experiència universitària que els de la resta del territori. Gairebé un terç (32,4%) dels qui tenien 25-29 anys el 1996 eren titulats, mentre que fora de Barcelona el percentatge oscil·lava entre el 15% i el 17%. Es reproduïx també amb més

intensitat el desequilibri dels estudis secundaris. L'estratègia educativa de llarga durada ha arrelat abans a Barcelona, on les facilitats per continuar-la són màximes. De tota manera, si considerem la resta del territori, no sembla que la distància geogràfica respecte a un centre universitari afecti significativament la intensitat de l'accés. Sovint els percentatges de titulats joves rurals són iguals o superiors als dels joves de les àrees urbanes pròximes amb universitat.

A tot arreu, entre el 1991 i el 1996, s'incrementen els percentatges de joves titulats de 25-29 anys. Aquest increment és més intens, però, a la ciutat de Barcelona —del 24,2% al 32,4%, a Barcelona, i del 14,6% al 20,1%, en el conjunt de Catalunya—. L'augment de les proporcions de titulats secundaris va ser més primerenc a Barcelona, que ara en recull els fruits pel que fa a la titulació universitària.

A tot el territori català hi ha més dones que homes, de 25-29 anys, amb títol universitari. Com més petit és el municipi, més gran és la diferència a favor de les dones: 134 dones per cada 100 homes a Barcelona; 183 en els municipis menors de 5.000 habitants. L'experiència universitària de les noies en els municipis rurals (22,7% el 1996) és més gran que en els més poblats, excepte Barcelona. Per tant, el desequilibri entre sexes en els municipis rurals s'explica per l'elevada i creixent assistència a la universitat de les dones. El paper que assumeix ara la dona rural no té res a veure amb el d'un passat encara recent.

L'evolució més negativa s'esdevé en els municipis de més de 100.000 habitants —excepte Barcelona—. La comparació temporal de les proporcions de 25-29 anys palesa un alentiment relatiu de l'extensió dels estudis universitaris entre els joves de sexe masculí, malgrat els problemes evidents del mercat laboral i el fàcil accés a centres universitaris: només un augment de 3,5 punts —del 9,4% al 12,9%.

La connexió entre estudis secundaris i universitaris: diferències territorials

Els joves de 20-24 anys de 1991 i els de 25-29 anys de 1996 pertanyen al mateix grup generacional, els nascuts entre 1966 i 1970, i podem considerar que, *grosso modo*, es tracta dels mateixos joves, observables en diferents moments del temps. La comparació entre la proporció de titulats universitaris que tenia 25-29 anys el 1996 amb la de secundaris que en tenia 20-24 el 1991 ens aproxima a la part dels titulats secundaris que obté un títol universitari, compte fet que amb 20-24 anys gairebé tothom que aspirava a un títol secundari ja l'ha assolit i, amb 25-29 anys, la immensa majoria dels qui han passat per la universitat ja ha obtingut una llicenciatura o una diplomatura. Aquest indicador,

que podem anomenar *proporció de pas* a la titulació universitària, permet explorar la connexió entre les dues etapes educatives i la formació o no d'estratègies educatives de llarga durada.

La proporció de pas del total de Catalunya serveix de referència: el 41,3% dels graduats secundaris de 20-24 anys de 1991 anys ha obtingut un títol universitari quan tenia 25-29 anys el 1996. S'observa una clara diferenciació del territori que permet observacions interessants. L'estratègia de llarga durada és més clara a la ciutat de Barcelona —on molts joves obtenen un títol secundari i més de la meitat d'aquests, un d'universitari (el 53%)— i als municipis mitjans i petits —on relativament pocs joves acaben l'etapa secundària però molts d'ells obtenen un títol universitari (el 40%)—. Els grans municipis mostren una certa desconexió entre les dues etapes educatives (35%). L'estratègia de llarga durada està força més estesa entre les noies (48%) que no pas entre els nois (34%) en el conjunt de Catalunya.

L'activitat laboral dels joves catalans

Comentaris metodològics

Els joves de 15-29 anys tenen diverses opcions que s'emmarquen dins l'etiqueta d'"activitat econòmica". Segons la definició oficial de l'Idescat: "La població econòmicament activa està integrada per les persones ... de setze o més anys d'edat que [quan es va fer el cens o padró] estaven dedicades a la producció de béns i serveis"², o, com afegeix l'Institut Nacional d'Estadística (INE): "...estan disponibles i fan gestions per incorporar-se a l'esmentada producció"³. Els actius són formats pels ocupats —actius amb feina— i els aturats —actius que no tenen feina però que en busquen—. La població no comptabilitzada com a activa és considerada "econòmicament inactiva" i és formada per estudiants, jubilats, mestresses de casa, etcètera. Oficialment es considera una persona com a ocupada quan en el moment de fer el cens o el padró ha treballat almenys una hora durant la setmana de referència o bé si té un lloc de treball i n'ha estat absent per vacances, malaltia, conflicte laboral, mal temps o incidències tècniques⁴. Es considera com a escolaritzada o estudiant "qualsevol persona l'activitat única o principal de la qual consisteixi en l'adquisició d'una instrucció sistemàtica de qualsevol nivell i tipus d'estudis, inclosa la preparació d'oposicions"⁵. Cal tenir en compte que, segons les estadístiques oficials, les categories d'actiu -ocupat o aturat- i estudiant són excloents. Per extensió, parlem d'activitat econòmica quan s'estudia el tipus de relació que estableix el jove amb el mercat laboral.

Els joves catalans poden estar escolaritzats (35,3% el 1996), ocupats laboralment, és a dir, treballant d'una manera o d'una altra (41,3% el 1996), buscant feina (16,4% el 1996) o sense cap activitat fora de la llar (7% el 1996). La comparació amb diverses fonts europees⁶ deixa palès, pel que fa als joves menors de 25 anys de 1996, que l'entrada dels joves catalans en el mercat laboral es produïa abans que en la major part de països europeus, però que el nombre d'aturats era força superior a casa nostra.

En aquesta part de l'informe es detalla l'activitat laboral en els seus components, ocupació i atur, i els canvis esdevinguts entre 1991 i 1996, un moment conjuntural relativament dolent. La segona part del treball, dedicada als canvis que vindran, no recull aquesta diferenciació, perquè és impossible des de la demografia fer una previsió de l'ocupació i de l'atur a mig termini, ja que són variables molt condicionades per la situació econòmica conjuntural. Tampoc se segueixen els criteris estadístics de diferenciar clarament les quatre activitats, ja que en realitat és normal que els joves combinin dues situacions —escolaritzat i ocupat, per exemple—. La segona part del treball analitza les possibilitats combinatòries entre activitat i escolarització.

Els joves que cursen estudis: l'edat i el sexe dels joves

La millora de la qualitat formativa dels joves catalans, comentada en els apartats anteriors, s'ha produït per una perllongació dels anys d'escolarització, dins d'una estratègia de formació de llarga durada. El volum de joves que continuen en el sistema educatiu no ha deixat de créixer: el 1991, un 30,4% dels joves tenia l'estudi com a dedicació principal, percentatge que era el 35,3% l'any 1996. Les noies són més presents en el sistema educatiu —37,8% d'escolaritzades contra 32,8% de nois, el 1996— i l'increment dels darrers anys és més intens.

L'organització del sistema educatiu determina que el grup de joves que hi té més presència sigui el de 15-19 anys. La major part d'aquests joves encara són en el nivell secundari, mentre que l'obligatorietat establerta fins als 16 anys explica l'elevació dels percentatges durant els primers anys noranta: la proporció d'escolaritzats en aquest grup quinquennal passa del 64,7% al 73,5% entre 1991 i 1996. L'assistència escolar dels joves de 20-24 anys és lògicament inferior a la del grup de 15-19 anys, perquè la majoria dels joves ha entrat en la fase universitària, que és un ensenyament no obligatori: les proporcions de 1991 i 1996 són respectivament del 20% i del 30%. Després dels 25 anys pocs joves tenen l'estudi com a dedicació principal (1991: 3,6%; 1996: 4,4%).

La presència en el sistema escolar del sexe femení és força superior en el grup de 15-25 anys: pel que fa al grup de 15-19 anys, el 78,6% estudiava com a activitat principal, enfront del 68,7% dels nois, el 1996, mentre que en el grup de 20-24 anys, els percentatges eren del 33,1% i del 27%, respectivament. A partir dels 25 anys, la presència del sexe masculí supera lleugerament la del femení —4,5% contra el 4,2%, respectivament—. Les dones, doncs, han ultrapassat els homes en el cas de l'educació de caire més general, però no pas —encara— quan l'educació té, possiblement, un caràcter de selecció positiva —com ara els estudis de postgrau o de doctorat.

Diferències territorials de la presència en el sistema escolar

La gran divisió territorial s'estableix entre Barcelona i la resta del territori català per a totes les edats i tots dos sexes, una diferència que no ha disminuït entre 1991 i 1996. Aquesta divisió és més evident en els grups d'edat en què l'ensenyament no és obligatori, i la divergència màxima es dona en el grup de 25-29 anys.

Com era d'esperar, la sobreescolarització de les noies respecte als nois és més intensa com més petit és el municipi de residència: mentre que a Barcelona, el 1996, l'escolarització del grup de 20-24 anys presenta una diferència inferior als 4 punts a favor de les noies —44,3% enfront del 40,7%— en els municipis de menys de 5.000 habitants la diferència arriba a superar els 11 punts —34% de noies enfront del 22,8% de nois.

El joves que treballen: endarreriment de l'edat d'accés al treball

L'estatus d'ocupat no pot separar-se completament del d'aturat. La suma de tots dos, el total d'actius, mostra la disposició del jove per ser present en el mercat laboral, una variable lligada als comportaments i a les preferències individuals. L'assignació a una categoria o a l'altra és més aviat producte de la conjuntura econòmica. Entre 1991 i 1996, els joves catalans van anar assignant-se la d'ocupat a una edat superior, per l'extensió de l'escolarització o per l'impacte de l'atur juvenil.

En aquest període, la xifra de joves amb una ocupació remunerada va baixar de poc més de 700.000 individus a 600.000: un 15% menys. Una petita part del descens pot ser explicat per l'inici de la davallada demogràfica dels joves, però no n'és ni de bon tros el component principal, ja que en cap cas explicaria ni tan sols el 5% del descens.

La causa principal és la reducció entre 1991 i 1996 de la proporció de joves ocupats: el 1996 hi havia menys ocupats joves com a resultat de la

tendència a retardar l'entrada en el món del treball, procés que cal relacionar amb la conjuntura de crisi econòmica. En conseqüència, el percentatge de joves ocupats passa del 48,3% el 1991 al 41,3% el 1996. La disminució d'ocupats joves nodreix a parts aproximadament iguals la xifra d'aturats i la d'escolaritzats.

Els principals afectats per les dificultats del mercat laboral i el consegüent retard en el moment de la incorporació activa són els menors de 20 anys: del 19,7% d'ocupats d'aquesta edat el 1991 es passa al 10,2% el 1996.

La disminució de l'ocupació afecta tant nois com noies; les noies, però, continuen tenint un menor índex d'ocupació laboral a totes les edats, especialment en els grups de 20-24 anys i de 25-29 anys; en el primer, les noies s'estimen més continuar en el sistema educatiu; en el segon, s'observa encara l'impacte de la inactivitat tradicional femenina, tot i que estigui canviant.

Les dones de 25-29 anys representen l'única excepció a la disminució de l'ocupació en les edats joves: la seva taxa d'ocupació ha augmentat de 1991 a 1996. Les dones joves opten per incorporar-se més al mercat laboral tot i la tradicional vinculació exclusiva a la llar i malgrat les adverses condicions del mercat laboral: el 56,6% de joves actives de 25-29 anys del 1991 ha crescut fins al 58,9% el 1996.

Un accés més fàcil a l'ocupació laboral en els àmbits rurals

L'ocupació dels joves és més intensa com més petit és el municipi de residència. La diferència, el 1996, en els percentatges d'ocupació del total de joves era de gairebé 10 punts entre Barcelona i el conjunt de municipis menors de 5.000 habitants —35,9% i 45,8%, respectivament—; un contrast més gran encara que el 1991. La resta del país es trobava, d'acord amb el volum de població, entre aquests dos límits. De tota manera, la disminució de l'ocupació entre el 1991 i el 1996 és general a tot el territori; potser ha estat lleugerament més intensa on la presència dels joves era tradicionalment menor, és a dir, en els municipis urbans.

Els primers noranta: una conjuntura desfavorable per a l'atur dels joves

L'atur s'ha mesurat en funció de la proporció del total de joves que es trobava en aquesta situació, no pas en relació amb el total d'actius, opció que ens permet fer una comparació directa amb les proporcions de joves presents en les altres situacions.

El nombre d'aturats joves va augmentar entre el 1991 i el 1996 de 182.000 a 239.000, és a dir, 57.000 més, en una proporció que representa aproximadament la meitat de la pèrdua d'ocupació en el mateix període. L'altra meitat d'aquesta pèrdua es va traduir en un increment dels joves presents en el sistema educatiu. El transvasament cap al sistema educatiu es pot entendre com una transferència preventiva abans de considerar l'opció de treballar. Per contra, el pas cap a l'atur pot considerar-se un fracàs en l'ingrés al mercat laboral.

L'atur afecta més les noies que no pas els nois —17,6% enfront del 15,3%, el 1996—. La dificultat femenina per accedir al mercat laboral s'expressa en un atur elevat i una estratègia educativa de llarga durada. Del 1991 al 1996 la desigualtat entre sexes es va esmorteir pel fet que l'atur masculí va pujar —els nois, 3,9 punts, i les noies, 2,3 punts—. Les dades disponibles a hores d'ara a partir de l'Enquesta de Població Activa⁷ indiquen una evolució positiva i similar dels dos sexes.

Per edats, el patró és diferent segons el sexe. Els nois presenten el percentatge d'atur més elevat en el grup de 20-24 anys, mentre que les noies el presenten en aquest mateix grup i, a més, en el de 25-29 anys. Com a conseqüència, la distància entre sexes és màxima en el pas de la joventut tardana a l'etapa adulta.

Manteniment de l'estructura territorial de l'atur juvenil

A tot el país les taxes d'atur van empitjorar en el primer quinquenni dels noranta com a resultat de la crisi econòmica, tot i que es mantenien els grans trets de l'estructura territorial: l'atur era més intens en els grans municipis urbans, excepció feta de Barcelona que se situava prop de la mitjana catalana. Més d'un de cada cinc joves de més de 20 anys residents als municipis del continu urbà de Barcelona o a d'altres grans municipis (Mataró, Terrassa, Vilanova i la Geltrú) es trobava en atur el 1996. Els municipis rurals, en canvi, mostraven xifres més positives.

La caracterització del medi rural com un espai on els joves s'estabilitzen fàcilment en el món laboral no es confirma en algunes comarques agràries del sud del país com ara la Terra Alta, la Ribera d'Ebre i el Priorat, que mostren un comportament clarament negatiu en aquest sentit que contrasta amb l'evolució recent en altres indrets, per exemple les comarques pirinenques.

La inactivitat econòmica: cap a l'homogeneïtzació dels comportaments per sexe

En aquesta categoria hem agrupat totes les situacions d'activitat minoritàries no incloses en les anteriors, de les quals, entre les noies, hi tenen una presència important les de dedicació a les activitats de la llar. El 1991 s'inclou en aquesta categoria el 9% del total de joves i el 1996, únicament el 7%. El descens del percentatge femení és més intens: del 12,2% al 8,4%. La proporció dels nois s'ha mantingut estable al voltant del 6%, però ha augmentat en el grup de 25-29 anys (del 2,4 al 3,7%).

Nois i noies inactius joves es distribueixen per edat de manera contrària, la qual cosa demostra que no es tracta del mateix tipus d'inactius. La majoria dels nois inactius és molt jove, ja que es concentra en les edats del servei militar i el seu nombre es va reduint amb l'edat. Per contra, la proporció de noies inactives augmenta amb l'edat, fins al grup de 25-29 anys.

La inactivitat més gran de les noies en aquesta categoria, especialment en el grup de 25-29 anys, és una realitat a tot el territori català; de fet, és l'únic reducte on semblen reflectir-se diferències territorials de signe tradicional: a partir dels 20 anys, la inactivitat femenina és superior com més petit és el municipi de residència —el 1996, hi ha un 19,2% de noies inactives de 25-29 anys en els municipis de menys de 5.000 habitants, enfront del 9,6% de Barcelona.

La inactivitat femenina es va reduir a tot Catalunya entre el 1991 i el 1996. En el grup de 20-24 anys, el descens va ser tan intens en els municipis grans que pràcticament ja no hi havia diferències significatives entre nois i noies. La igualació dels estils de vida en aquest grup d'edat està relacionada amb el fet que pocs joves són residencialment independents abans dels 25 anys d'edat. La reducció és, però, també, evident entre les joves que comencen a viure fora de la llar paterna: les noies, dones adultes dels pròxims anys, semblen abocades al món exterior a la llar.

ELS CANVIS QUE VÉENEN EN L'HORIZÓ 2011

Projecció del nombre de joves: una gran davallada imminent

L'arribada de les generacions buides a les edats joves

Segons les previsions oficials de l'Institut d'Estadística de Catalunya, la població de Catalunya passarà de 6.090.040 habitants el 1996 a 6.457.079 l'any 2011. Un augment de 367.000 habitants en quinze anys que correspon a una taxa de creixement anual acumulatiu (TCAA) del 0,39%. Aquest increment, encara que moderat, representa una recuperació respecte als tres darrers quinquennis.

Taula 2. Evolució de la població total i de la població jove a Catalunya. 1991-2011

Any	Total	1996 = 100	Joves	1996 = 100	% joves
1991	6.059.494	99,5	1.469.051	101,0	24,2
1996	6.090.040	100,0	1.454.489	100,0	23,9
2001	6.153.917	101,0	1.343.275	92,4	21,8
2006	6.301.379	103,5	1.131.542	77,8	18,0
2011	6.457.079	106,0	951.520	65,4	14,7

Font. Elaboració pròpia a partir de Cens 1991, Padró d'habitants 1996 i Projeccions de població de Catalunya 2010-2030, publicades per l'Idescat.

Hi haurà previsiblement un lleuger increment de la població, però una disminució dels joves. Del 1996 al 2011, la disminució dels joves (15-29 anys) a Catalunya serà de 503.000 efectius, d'1.454.000 joves es passarà a uns 950.000. En termes relatius suposa una disminució del 34,6%. L'any 2011 la població jove estarà formada íntegrament per les "generacions buides" nascudes durant la crisi de natalitat de 1981 a 1995. Tots els joves del 2011 ja han nascut i formaven l'esquifida base de la piràmide de població catalana de 1996 (0-14 anys d'edat).

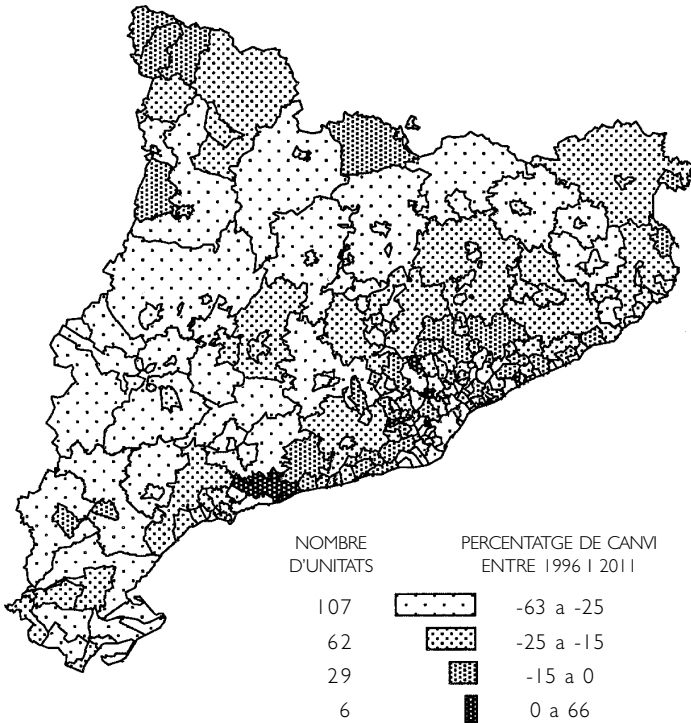
La reducció del nombre de joves i el manteniment de la xifra total de població implica la pèrdua de pes demogràfic d'aquells: del 23,9% de la població el 1996 al 14,7% el 2011. És a dir, en els anys vinents Catalunya perdrà un dels trets que l'ha caracteritzada en relació amb els països europeus veïns: la seva joventut demogràfica.

Major impacte a les àrees més denses

La disminució del nombre de joves tindrà lloc arreu, si bé la velocitat amb què es produirà no serà homogènia i serà més forta en l'àmbit metropolità

—prop del 40%—. Els descensos en la resta d'àmbits no sobrepassaran el 30%, i en les comarques gironines i tarragonines no sobrepassaran el 25%. La disminució serà més intensa en l'àmbit metropolità perquè el contrast entre les dimensions generacionals dels joves de 1991 i 1996 hi ha estat més clar. En conseqüència, el percentatge del total de joves que viuran en l'àmbit metropolità passarà del 70,9% el 1996 al 66,7% el 2011.

Mapa 1. Creixement relatiu (%) de la població jove. 1996-2011

Font. Elaboració pròpia a partir projeccions de l'Idescat (Projeccions de població Catalunya 2010-2030). Estructura territorial: municipis de més de 5.000 habitants i municipis de menor grandària agrupats per comarques (dues-centes quatre unitats).

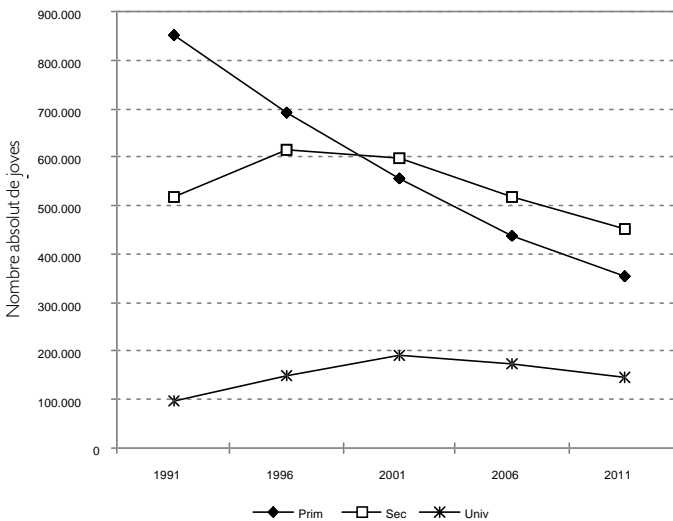
En resum, el 2011 a Catalunya hi haurà menys joves, però, com que la reducció afectarà més les àrees més denses, la distribució territorial d'aquest segment de població serà més equilibrada que el 1996. Aquestes tendències no són només exclusives dels joves, sinó que afectaran el conjunt de la població.

El nivell d'estudis dels joves catalans en l'horitzó 2011

Resultats globals del nivell d'estudis assolit

La reducció del nombre total de joves es reflecteix en l'evolució segons la titulació assolida. En els tres nivells analitzats hi haurà grans canvis, modulats en part per les hipòtesis adoptades en cada categoria i l'evolució demogràfica de cada grup d'edat.

Gràfic 1. Projecció de la població jove segons la titulació assolida. Catalunya, 1991-2011

Font. Elaboració pròpia a partir de Cens 1991 i Padró d'habitants 1996 de l'Idescat. 2001-2011: projecció CED.

El 1996 la titulació més estesa entre els joves catalans era la primària, incloent-hi els joves de 15 a 19 anys que, tot i estudiar ensenyament secundari només han obtingut de moment un títol de primària. Al final de la projecció, però, el seu nombre pràcticament s'ha reduït a la meitat i la titulació ja no és la més nombrosa. El descens és, fins i tot, més intens que el del total de joves. De 692.000 titulats primaris es passa a 356.000 el 2011, uns 336.000 titulats menys.

Al final de la projecció la proporció de joves que han obtingut un títol secundari com a màxim és força elevada, més del 47%, mentre que el 1996 era el 42%. Malgrat això, la xifra final de titulats secundaris pateix una reducció de prop del 27% —163.000 individus menys—. Per contra, els universitaris protagonitzen una evolució ascendent i després descendent que els deixa al final pràcticament en la mateixa xifra que el 1996: només 3.000 universitaris menys, un 2% de pèrdua. En total, el 2011 hi haurà 145.000 joves amb títol universitari, un 15% de la població jove.

En resum, entre el 1996 i el 2011 hi haurà una reducció del nombre de joves, però paral·lelament hi haurà també una modificació molt important de les seves característiques formatives i, en conseqüència, de les seves capacitats un cop entrin en el mercat laboral. Hi haurà molts menys joves poc formats, en benefici dels joves amb una formació mitjana i, sobretot, superior.

Resultats per edat del nivell d'estudis assolit

La reducció dels titulats primaris té lloc a totes les edats i d'una manera més acusada entre els nois, que recuperen terreny respecte a les noies. En el grup de 25-29 anys, menys del 30% dels joves posseiran només un títol primari, una mostra del nivell de qualificació assolit pels joves catalans.

La reducció del nombre de titulats secundaris és menor que la dels primaris. Únicament en el grup de 20-24 anys hi ha una disminució més intensa a causa de l'extensió de la titulació universitària entre els joves menors de 25 anys. Els titulats universitaris de 20-24 anys augmentaran, entre el 1996 i el 2011, a despit de la reducció dels efectius totals, el 7% —uns 3.500 universitaris, més sobre un total de 55.000, el 2011—. Paral·lelament, el total de titulats superiors de 25 a 29 anys només baixarà el 7,1%, de manera que es mantindran els 90.000 universitaris d'aquesta edat. Les noies tindran un comportament encara més favorable: les universitàries de 25-29 anys d'edat passaran de 57.000 a 54.000 entre el 1996 i el 2011, una reducció, només, del 5,9%.

Pautes territorials: feminització dels titulats superiors a les àrees rurals

La projecció suposa que entre el 1996 i el 2011 hi haurà un procés d'homogeneïtzació territorial⁸. Els percentatges futurs atribuïts a cada nivell de titulació assolida són pràcticament els mateixos a tots els àmbits, amb petites diferències, que reproduïxen, esmorteïdes, les diferències del 1996.

Pel que fa als titulats secundaris, la baixada del conjunt de Catalunya es fonamenta en el que passa a l'àmbit de Barcelona: la resta de territoris tindran

reduccions força minses o, fins i tot, increments en termes absoluts —com ara les comarques del Camp de Tarragona o de l'Ebre—, cosa que s'explica per l'intens procés de recuperació dels nivells formatius a les comarques no metropolitanes.

La convergència de les comarques rurals més endarrerides es veu de forma més clara encara pel que fa a la titulació universitària. Tots els àmbits, excepte el barceloní i el de les terres de Ponent, obtenen en la projecció força més universitaris que al començament. Ara bé, si les diferències territorials del 1996 s'expliquessin, no tant a causa del retard en l'extensió de l'ensenyament superior, sinó més aviat per l'existència d'una emigració selectiva més intensa dels universitaris, la recuperació que preveu la projecció podria ser només l'avís de la continuació d'aquests corrents migratoris cap a les grans ciutats, si res no canvia.

El 2011 es consolidarà la participació femenina en el total de joves titulats superiors: el predomini femení serà ferm. A totes les unitats, la meitat, pel cap baix, de tots els llicenciats i titulats menors de 29 anys seran dones. En algunes àrees de les comarques de l'interior més del 70% de tots els titulats superiors seran dones.

Projecció d'activitat dels joves catalans en l'horitzó 2011

Comentari sobre les hipòtesis i la metodologia

La població jove disminuirà considerablement els anys vinents, la qual cosa determinarà el nombre de joves que seran presents a cadascuna de les situacions d'activitat previstes. L'evolució demogràfica assenyalada amb força seguretat una disminució dels joves actius o que estudien, siguin quines siguin les hipòtesis de comportament escollides.

Es farà una projecció de la xifra de joves actius, és a dir, dels qui són presents o estan disposats a incorporar-se immediatament al mercat laboral, com també de la xifra de joves escolaritzats, unes situacions que són força estables i no estan tan determinades pels canvis conjunturals. És poc recomanable, en canvi, oferir dades sobre ocupació o atur referides a l'any 2011. A més, les hipòtesis d'evolució de l'activitat i de l'escolarització s'han elaborat a partir de les constatacions que ofereix la mateixa evolució demogràfica.

La projecció preveu un increment de la proporció de joves que seran actius, fins als nivells dels anys vuitanta. L'augment previst de l'activitat econòmica es basa en dues hipòtesis, una d'econòmica i una altra de demogràfica. Aquesta darrera és la més forta i suporta la major part de la justificació de la projecció.

La hipòtesi d'evolució econòmica apunta al manteniment d'un clima econòmic positiu fins a l'horitzó de la projecció, amb una mitjana millor que la del quinquenni 1991-1996. Diversos informes oficials avancen el manteniment del creixement econòmic com a mínim fins a la meitat de la primera dècada del segle XXI: el Programa d'Estabilitat d'Espanya⁹ presentat davant la Unió Europea —l'actualització que se'n va fer per al període 1999-2003— n'és una mostra, com també ho és l'informe sobre l'economia espanyola del 2000 de l'OCDE¹⁰.

La hipòtesi més important és la demogràfica. La projecció demogràfica mostra una intensa disminució dels efectius de joves fins al 2011, disminució que significarà un revulsiu per a una incorporació ràpida al mercat laboral, ja que la competència pels llocs de treball existents serà menor i les oportunitats més grans. El sistema econòmic no podrà renunciar a una disminució tan brusca dels joves actius, per la qual cosa s'incentivarà la participació laboral dels joves existents.

No hi haurà, en canvi, una disminució paral·lela de l'escolarització i continuaran les millores introduïdes abans del 1996, atès que un nombre major de joves compatibilitzaran les dues dedicacions.

Hi haurà, doncs, un menor nombre de població jove, però estarà més integrat en el mercat laboral i d'una manera compatible amb l'estudi. Heus aquí els principals elements dels canvis que vénen.

Menys joves, però més integrats en el mercat laboral

El 1996 hi havia prop de 840.000 joves actius, la qual cosa representava el 57,7% de tots els joves de 15 a 29 anys d'edat. D'aquests, 455.000 eren nois i 385.000, noies. El 2011, malgrat haver pujat l'activitat 14,4 punts respecte al 1996 —del 57,7% al 73,1%—, els actius joves disminuiran el 17,1%, fins als 696.000 actius —365.000 nois i 330.000 noies.

La disminució no serà lineal. Fins al 2001 l'augment de la participació compensarà la davallada dels efectius i hi haurà més joves actius que el 1996, però a partir d'aleshores els joves actius aniran disminuint.

L'estada en el sistema educatiu serà més llarga però hi haurà més pocs escolars

Les proporcions d'escolaritzats no fluctuen d'una manera tan pronunciada com les d'activitat; si més no, no és previsible cap canvi en la tendència observada durant els primers anys vuitanta. Les hipòtesis emprades suposen que hi haurà una paulatina generalització de l'escolarització dels menors de 20 anys i el manteniment de les probabilitats de pas des de l'ensenyament secundari a

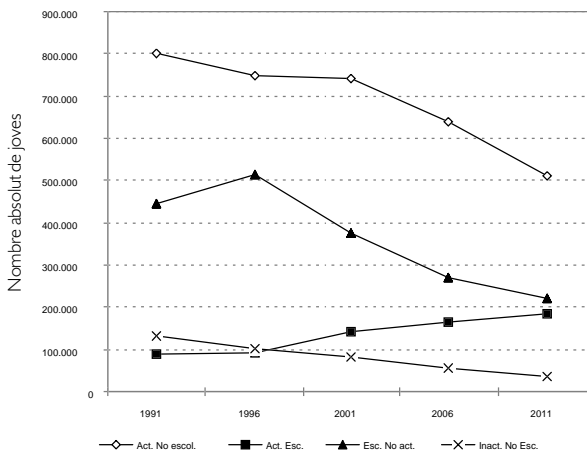
l'universitari, cosa que implica un augment sostingut de la proporció de joves que estudien després dels 20 anys d'edat. Com que els canvis previstos no són intensos, és la forta disminució dels efectius joves totals el que explica la intensa davallada futura dels joves escolaritzats.

El 1996 hi havia uns 605.000 joves estudiants a Catalunya, i s'estima que fins al 2011 el decreixement dels efectius escolaritzats serà constant. La reducció del total de joves compensa, de llarg, la lleugera pujada de les proporcions d'escolarització per edats. El 2011 només hi haurà al voltant de 404.000 joves estudiants de tots els nivells, una disminució del 33,2% respecte al 1996.

Intensificació de la combinació d'activitat laboral i presència en el sistema educatiu

L'increment de la pressió sobre els joves perquè entrin com més aviat millor en el mercat laboral i la voluntat i la necessitat de no negligir les estratègies d'educació de llarga durada només es resol mitjançant la combinació de les dues dedicacions. No continuarà el transvasament d'actius cap al sistema educatiu que hi va haver a principis dels noranta, ni n'hi haurà tampoc dels escolaritzats cap a l'activitat.

Gràfic 2. Projecció segons les situacions d'activitat laboral i escolar dels joves. Catalunya, 1991-2011

Font. Elaboració pròpia a partir de Cens 1991 i Padró d'habitants 1996, publicats per l'Idescat. 2001-2011: projecció CED.

De les quatre situacions possibles en relació amb l'activitat, només els actius escolaritzats, és a dir, els joves que estudien i que, alhora, són presents en el mercat laboral, augmenten en termes absoluts fins al 2011. Cal preveure una duplicació —92.000 més— del nombre de joves amb doble dedicació en el període de projecció, fins a arribar al 20% del total. El grup majoritari continuarà sent el dels actius no escolaritzats, sempre per sobre del 50% del total, però amb una reducció del 32% —236.000 efectius menys—. Disminuirà el volum absolut i relatiu dels joves que només es dediquen a estudiar —57% menys; 293.000 efectius menys—, com també el dels inactius no escolaritzats —65% menys; 66.000 efectius menys—, gràcies, sobretot, a la dràstica disminució de les noies de 25-29 anys dedicades en exclusiva a les tasques de la llar.

Activitat i escolarització per edat: els més joves, protagonistes dels canvis

Els menors de 25 anys seran els veritables protagonistes de les transformacions previstes a partir del 1996, ja que els de 25 a 29 anys estan fortament abocats al mercat laboral, situació que no és probable que canviï. Els nois de 15-19 anys tornaran a uns nivells de presència en el mercat laboral similars als de 1981: un 45% seran actius. Les feines a temps parcial seran la norma, tant per als nois com per a les noies. Serà l'únic grup d'edat que incrementarà el nombre d'actius. Els altres dos grups disminuiran, sobretot el de 20-24 anys.

El projecte d'universalització dels ensenyaments secundaris intensificarà l'escolarització dels més joves, que prosseguirà en les edats superiors. Tot i l'atracció que exercirà un mercat de treball amb moltes més oportunitats, els joves catalans no renunciaran a assolir una formació sòlida que els permeti competir amb garanties en aquest mercat.

Proseguirà l'increment de l'escolarització abans dels 25 anys. Els nois de 15-19 anys aniran pel camí de l'escolarització plena, ja que passaran del 76,8% al 84,9%; mentre que els de 20-24 anys seran capaços de mantenir i, fins i tot, incrementar la seva elevada presència en el sistema educatiu, principalment l'universitari —del 40,6% al 44,1%—. En els pròxims anys, els principals protagonistes d'aquesta estratègia d'escolarització seran els nois. Pel que fa al grup de 25-29 anys és molt probable que l'escolarització no avanci. La presència de molts d'ells el 1996 en el sistema educatiu respondria a una estratègia d'"hiperformació" com a reacció a la falta de sortides laborals.

La davallada en termes absoluts dels joves presents en el sistema educatiu serà més intensa en el grup de 15-19 anys, ja que baixarà de 353.000 a

237.000 — i 16.000 menys—. El grup de 20-24 anys comptarà amb 75.000 escolars menys i baixarà de 207.000 a 132.000. També es redueix el nombre absolut d'escolaritzats del grup de 25-29 anys. En termes relatius, la reducció és més intensa en el grup de 20-24 anys, ja que pateix amb més força els canvis de la piràmide d'edats.

La creixent compatibilització d'activitat i escolarització dels més joves

A totes les edats s'incrementa el nombre absolut de joves que compatibilitzaran l'activitat laboral i l'estudi. La compatibilització només tenia una presència significativa el 1996 en el grup de 20-24 anys — i el 1% dels joves—, era menor en el grup de 25-29 anys i pràcticament inexistent en el grup de 15-19 anys. Arribats al 2011 el panorama haurà canviat totalment. L'augment de l'activitat dels adolescents (15-19 anys) es farà a partir de les noves figures de treball parcial o en dies discontinus, la qual cosa permetrà continuar l'estratègia formativa i involucrarà 91.000 adolescents o un terç del total. Les altres situacions reduiran la seva presència relativa proporcionalment: poc més del 50% dels adolescents continuaran estudiant en dedicació exclusiva, mentre que també serà menor el contingent dels actius no escolaritzats.

Els joves menors de 20 anys no experimentaran tantes variacions. En el grup de 20-24 anys l'augment previst de l'activitat es produeix perquè una part important dels estudiants, que abans no treballaven, ho farà. La proporció de joves de 20-24 anys que només són actius laborals no experimentarà cap canvi significatiu: 50%. En el grup de 25-29 anys, la reducció de la inactivitat absoluta, principalment entre les dones, comportarà l'increment del percentatge que només és actiu.

Pautes territorials: més problemes a les àrees urbanes

L'evolució del nombre d'actius i escolaritzats joves al territori català és proporcional a la del total de joves i al pes de la població urbana i rural. Els joves rurals tindran un comportament encara més favorable que els urbans.

Pel que fa als actius, la davallada en l'àmbit de Barcelona és del 23%, mentre que a la resta del territori, la reducció mai no assoleix el nivell del 10%. Els problemes futurs que plantejarà la reducció d'actius joves es notaran sobretot en el món metropolità, i no seran tan greus a les comarques rurals i a les altres ciutats, que podran cobrir els llocs de treball més fàcilment amb la mà d'obra jove rural de les seves rodalies.

La projecció territorial d'escolarització no presenta tants desequilibris entre els diversos àmbits. La davallada del nombre total de joves escolaritzats

és intensa a tot arreu i més gran en l'àmbit metropolità; la menor es dona al Camp de Tarragona.

CONCLUSIONS

Els canvis recents, 1991-1996

Nombre i distribució territorial

- En el període 1991-1996, la població jove ha disminuït, en el conjunt de Catalunya, en 14.500 individus. Aquesta pèrdua de població jove és producte del reemplaçament generacional que s'està produint en l'interior de la piràmide demogràfica catalana. A principi de la dècada dels noranta ha sortit del grup de joves una generació nombrosa, la nascuda del 1961 al 1965, i hi ha entrat, en canvi, la primera de les "generacions buides", la nascuda del 1976 al 1980, caracteritzada per la davallada de la natalitat i la caiguda de la immigració.
- Les àrees més poblades de Catalunya són, alhora, les que tenen una estructura demogràfica més jove. Tanmateix comencen a aparèixer signes esperançadors per als territoris més envellits, com ho demostra l'evolució d'algunes de les comarques pirinenques.
- El percentatge de població jove sobre el total de població està relacionat directament amb la grandària del municipi i amb el caràcter migratori del passat o del present. La principal excepció és la constituïda per aquells municipis en les poblacions dels quals tenen un pes elevat les immigracions que s'hi han produït però que actualment perden població, com ara Barcelona o altres grans municipis de la seva àrea.
- L'evolució de principis de la dècada dels noranta mostrava un inici de reequilibri en la distribució territorial dels joves a causa del pobre reemplaçament generacional de les àrees més urbanitzades. Aquest procés es consolidarà durant el període de la projecció, tal com confirma la segona part del treball. Les migracions desconcentradores dels àmbits metropolitans podrien ajudar a intensificar aquesta evolució.

Principis de la dècada dels noranta: la formació substitueix l'activitat laboral

- Els primers anys noranta van ser un període de canvi intens en la formació i l'activitat econòmica dels joves catalans. L'estratègia de perllongació dels estudis i de retardament de l'accés al mercat laboral va guanyar molt de terreny en un context desfavorable per a la integració laboral dels joves.

En els municipis rurals l'heterogeneïtat dels comportaments masculins i femenins pel que fa a la formació i l'activitat econòmica es va mantenir amb força. Ho mostren, sobretot, les diferents estratègies formatives dels joves i les joves i el manteniment de pautes tradicionals d'inactivitat de les joves. D'altra banda, en els municipis urbans i molt especialment a Barcelona els comportaments dels nois i les noies tendeixen a convergir, d'una manera més intensa en el grup de 20-24 anys.

Encara hi ha una certa diferenciació entre els municipis urbans i els rurals, més intensa en el sexe masculí. Els nois urbans tenen menys oportunitats de inserir-se en condicions d'estabilitat en el mercat laboral; els joves rurals, en canvi, tenen la integració laboral més fàcil. Al municipi de Barcelona, aquestes tendències han donat lloc a la generalització de l'estratègia formativa de llarga durada.

Els joves catalans accedien més tard a l'estatus d'ocupat. En part es tractava d'una imposició, com ho delata l'augment de la xifra d'aturats, però també estava relacionat probablement amb una estratègia de retard d'una inserció en condicions d'instabilitat i precarietat grans. En aquest sentit, les estratègies formatives de llarga durada servirien alhora com a substitutiu de l'atur i com a eina de millora de les condicions d'una inserció posterior. Com que les condicions d'estabilitat de les dones en el mercat laboral són pitjors, són també les que segueixen més les estratègies formatives de llarga durada.

Apareix, en funció del sexe, una relació contrària entre ocupació i nombre d'habitants del lloc de residència. Per als joves de sexe masculí, hi ha indubtablement més dificultats laborals en els grans municipis que en els petits, on l'economia familiar és una de les principals vies d'inserció. Per a les joves, les dificultats es troben en els petits municipis, on no hi ha un mercat laboral apropiat per a la seva llarga formació.

La millora dels nivells educatius dels joves dels anys noranta

A Catalunya pràcticament ha desaparegut l'analfabetisme juvenil, i aquest és el principal fruit de la universalització de l'ensenyament bàsic de les darreres dècades. Una altra fita històrica evident és la desaparició gairebé completa de la discriminació femenina en l'accés a l'educació a tots els nivells. De fet, hi ha més noies que nois estudiant en l'institut i en la universitat, sobretot en els municipis petits.

Els joves de tots dos sexes dels petits municipis rurals de qualsevol indret de Catalunya estudien més i assolixen un major nivell formatiu que els

dels municipis més grans de les seves comarques. En general, els joves rurals, sobretot les noies, segueixen més sovint estratègies formatives de llarga durada. L'adopció d'aquest comportament diferencial s'ha fet els darrers anys i ha trencat definitivament la imatge que lligava el món rural al subdesenvolupament social i cultural.

- Els nois mantenen alguns trets que permetrien parlar encara de discriminació contra les noies. D'una banda, són capaços d'assolir amb més freqüència títols formatius un cop superada l'edat normal, i, de l'altra, un nombre superior continua estudiant un cop passats els 25 anys d'edat, cosa que suggereix que l'accés als estudis de postgrau i doctorals és encara més propi del sexe masculí.
- Han aparegut també diferències territorials que responen a la composició socioeconòmica de la població. En l'àmbit metropolità de Barcelona això és evident, per exemple, en l'accés dels nois a la universitat.

La igualació dels estils de vida dels joves dels dos sexes

- El grup d'edat que ha experimentat les transformacions més intenses és el grup de 20-24 anys, tant en el cas dels nois com de les noies: generalització del nivell universitari, disminució de l'ocupació, desaparició de la inactivitat tradicional femenina. Com a resultat, els nois i les noies d'aquesta edat mantenen activitats i estils de vida molt semblants. Les diferències entre sexes són encara significatives en el grup de 25-29 anys, encara que és previsible que hi hagi una aproximació els anys vinents.

El canvis que vénen, 1996-2011

Projecció del nombre i distribució territorial

- La previsió actualment més plausible és que la forta disminució del volum de població entre 15 i 29 anys, producte de la baixa fecunditat des de mitjans anys setanta, no sigui compensada per l'aportació migratòria. La reducció serà molt intensa: de més d'1,4 milions de joves el 1996 es passarà a menys d'1 milió el 2011. Concretament, el descens serà de mig milió de joves, un 34,6% menys dels joves existents el 1996.
- Des del punt de vista territorial, la disminució serà més intensa en els llocs on es donin els següents factors: *a)* els joves hi eren relativament nombrosos el 1996 o *b)* hi ha una pèrdua de població per desconcentració demogràfica. Si es donen tots dos factors, la pèrdua de joves serà notable en els àmbits urbans i especialment ens els municipis grans de l'entorn de Barcelona.

Com a conseqüència del fet que la davallada serà més gran on més joves hi havia, es reduiran les diferències territorials pel que fa al pes dels joves sobre el total de població.

Increment futur de la participació laboral i augment de la compatibilització entre feina i estudi per part dels més joves

- La disminució del volum absolut de joves és un dels factors que expliquen l'augment previst de la participació laboral dels joves, tot suposant que no hi haurà un empitjorament relatiu del clima econòmic. Com que faltaran població de 15 a 29 anys per cobrir els llocs de treball que tradicionalment han ocupat, se n'incentivarà la ràpida incorporació: de la competència entre els joves pels llocs de treball es pot passar a la competència per contractar joves. Es pot fer la hipòtesi que aquesta millora en el segment juvenil tindrà també repercussions favorables en la resta de grups d'edat de la població activa, que hauran de substituir els joves absents del mercat laboral.
- El nombre absolut de joves actius disminuirà a causa del descens del total de joves, malgrat la intensificació de la seva integració laboral. La disminució serà general, però més intensa on la pèrdua demogràfica de joves sigui més important.
- Les diferències de gènere pel que fa a l'activitat i la formació quedaran molt esmorteïdes: els nois tornaran a tenir una formació similar —si més no, fins que entrin en la universitat— i es reduirà notablement la proporció de noies dedicades exclusivament a les tasques de la llar.
- Els joves de 15 a 19 anys tornaran a participar intensament en el mercat laboral, tal com ho feien abans d'abandonar-lo massivament a començaments dels vuitanta. Ara bé, no hi faran el mateix tipus d'activitat, ja que no es tractarà d'una dedicació exclusiva, sinó que continuaran estudiant. L'extensió de l'activitat laboral entre els més joves es farà principalment mitjançant les noves figures contractuals: temps parcial, temporal discontinu, etcètera.
- La diversitat territorial pel que fa al descens dels joves podria provocar el manteniment de certs desequilibris econòmics. Les àrees actualment més dinàmiques surten més beneficiades en la projecció: franja costera i prelitoral, especialment els espais de creixement i difusió metropolitans.
- De l'ampliació del període formatiu dels joves, com a estratègia de substitució davant les dificultats d'entrada en el mercat laboral, es passarà a una estratègia de compatibilització d'ambdues dedicacions, si més no, fins als 25 anys. Si

aquesta tendència a compaginar les dues dedicacions s'estima positiva, caldria posar en marxa actuacions que la facilitin.

Qualitat i quantitat de la participació laboral futura: activitat i titulació educativa

- Els municipis perifèrics de les comarques situades al litoral i prelitoral de Catalunya tindran simultàniament un increment absolut de la població de 15 a 29 anys, dels joves universitaris i dels actius més joves. Les comarques de l'interior continuaran tenint un pes molt gran de joves amb titulacions superiors.
- Augmentaran els actius de 15 a 19 anys, però no els altres grups. D'altra banda, la població jove amb títol universitari es manté estable al començament i al final de la projecció. En el futur hi haurà, doncs, un increment en l'oferta de mà d'obra jove poc qualificada i un manteniment dels actius joves molt qualificats. Això deixa una franja central poc coberta en el futur, que patirà el gruix de la reducció d'actius. Tot sembla indicar que el dèficit futur de joves es notarà més en les noves ocupacions de temps complet i qualificació mitjana.

-
- 1 Eurostat, 1997, *Les jeunes de l'Union Européenne*, Eurostat, Luxembourg
 - 2 Definició de "població econòmicament activa", pàgines web de l'Institut d'Estadística de Catalunya (<http://www.ldescat.es>).
 - 3 Definició de "población económicamente activa", pàgines web de l'Instituto Nacional de Estadística (<http://www.ine.es>).
 - 4 Definició pàgina web de l'Institut d'Estadística de Catalunya.
 - 5 Definició pàgina web de l'Instituto Nacional de Estadística.
 - 6 Vegeu nota 1.
 - 7 Base de dades de l'Enquesta de Població Activa del 4t trimestre 1999, web de l'Institut d'Estadística de Catalunya.
 - 8 L'anàlisi territorial dels resultats de la projecció privilegia el comentari dels àmbits regionals (Pla Territorial General de Catalunya) i de les grandàries poblacionals dels municipis, ja que el grau d'incertesa s'incrementa notablement en escales més detallades.
 - 9 Vegeu Govern espanyol, "Stability Programme Update, Kingdom of Spain, 1999-2003", informe anual de 1999 per a la Unió Europea.
 - 10 Vegeu OECD, "Economic Survey of Spain, 2000", Policy Brief, OECD Observer, febrer 2000.